

TURKS-HUNGARIANS AND KIPCHAKS, *A Festschrift in Honor of Tibor Halasi-Kun*, "Türklük Bilgisi Araştırmaları-Journal of Turkish Studies" adlı derginin 8 (1984) cildidir. IX+303 Sayfa. Giriş yapıtlarında sayın profesörün resimleri, ayrıca çeşitli araştırmalarda bulunanların belge ve fotoğrafları, değişik levha numarası almamıştır. Ederi yazılmamıştır.

Amerika'da yayınlanmakta olan bu dergi, daha önce Ali Nihad Tarlan ve Orhan Şaik Gökyay için çıkardığı özel armağan sayılarından sonra şimdi de, Türkolojinin çeşitli yönlerine başarıyla eğilmiş bulunan müellife bir yeni sayı tahsis etmiş bulunuyor. Bu güzel geleneğin devam ettirilmesi ve belirli kişilerin anılmasını ve daha önemlisi eserlerinin yaşamları sırasında tanıtılması çok yararlı olmaktadır. Böylece araştırmacıların hangi alanlarda çalıştıkları ve ne tarz ürünler verdikleri bir an önce saptanmaktadır. Bu ciltte özel bir yöntem uygulanarak, müellif ile yakından çalışmış olanlardan yazılar toplanmıştır. Bütün ömrü boyunca yazmak kadar yeni kişilerin yetiştirilmekte büyük bir çaba sarf eden profesörün, bu çalışmalarının da bir uzantısını öğrenmiş bulunuyoruz.

Sayın Profesör Halasi-Kun, memleketimizde bilhassa Ankara Üniversitesi'nin kuruluş çalışmalarına büyük ölçüdeki katkıları ile tanınmaktadır. Bu üniversiteye bağlı olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Hungaroloji bölümünün açılmasında¹ ve belirli bir düzeye erişmesinde çabaları bilinen müellifin, hangi alanlarda kalem oynattığı da bir araya getirilmiş bulunuyor. Giriş kısmında bunlar detaylı olarak belirtilmektedir. Üniversite yanında, Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu çalışmalarında üzerine verilen görevleri yerine getiren Halasi-Kun, Macaristan gibi Türklerle yakın ilişkisi olan bir ülkenin tarih ve kültür kalıntılarının neler olduğunu ortaya koymakla, her zaman için yararlanacağımız malzemeyi bizlere sunmuştur. Bunları da üç sayfa tutan kaynakçasından öğreniyoruz. Fakat bir tek başlık vermekle iş bitmez. Zira kaleme aldıkları geniş ve zahmetli bir araştırma evresini kapsamakta, ortaya koyduğu kaynaklar, aradan yıllar geçmesine karşın gene de canlılığını ve yararlılığını korumaktadır. Daha ilk başta gördüğümüz "Gennadios'un Türkçe İtikatnâmesi" adlı Macarca araştırması yıllar sonra Ragıp Hulusi Özdem, Aurel Decei gibi araştırmacılar tarafından tekrar ele alındığı gibi Vladimir Mırmıroğlu tarafından da, dar bir çevreye de olsa yansıtıldı. Şimdi de baskıda olduğu ve yakın zamanda çıkacağı bildirilen çalışmaları da, yıllar öncesine dayanan çabalarıdır. Bir dilci olarak temayüz etmiş olmakla beraber tarihimize olan katkıları her zaman anılacaktır. Bir tek '*Handbook of Ottoman-Turkish Diplomats*' adlı

¹ Bu kuruluşun ilk bölümlerinden olan Hungaroloji, tarihimiz açısından epey önemlidir. İlk çabalar için bk. A. İnan, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi" *Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı*, Ankara 1974, s. 9-52. İlk öğrencilerinden olan sayın Prof. T. T. Gökbilgin için bk. M.H. Şakiroğlu, "Büyük bir kaybımız Prof. M. Tayyib Gökbilgin. 1907-1981" *Belleten XLV/2* 180 (Ekim 1981) s. 551-572.

Lehce yazılmış eserin, daha geniş notlarla beraber İngilizce gibi yaygın bir dil ile yayını gerçekleştirilmesi bile, vazgeçemeyeceğimiz bir başvuru kitabı kazandırmış, ismini de bu alana yazdırmıştır. Türk Tarih Kurumu tarafından gerçekleştirilmesi plânlanan Tahrir Defterleri yayınında kaleme aldığı rapor yanında bu alanda nasıl çalışılması gerektiğine dair yazıları yanında, yeni kişileri yetiştirmiş olması, kalıcı bir tutumdur.

Armağan kitabına katkıda bulunanların makaleleri, soyadlarına göre düzenlenmiştir. Dil, edebiyat, kültür, tarih alanlarında olan bu çalışmalar, başlıktan da anlaşılacağı üzere, Türkler kadar Macarlar ile Kıpçak ülkesini ve bunlarla ilişkisi olan ülkelere daırdır. Birkaçını sıralayacak olursak: G. Bayerle, "Hungarian history according to Evliya Çelebi" s. 21-24 adlı makalesinde, gezginimizin bu ülke hakkında verdiği bilgilerin hangi ciltlerde bulunduğu ve satırlarında anılmış bazı terimlere de açıklık getirmektedir. Bu ülkenin topraklarında bulunan kalıntıların çoğunu gezginden öğrendiğimizi evvelce Macar araştırmacılar ortaya koymuşlar ve epey çeviriler yapmışlardı. Fakat yaygın bir dilde olmaması yararlanmamızı kısıtlamaktaydı. Basma kadar yazma nüshalara da değinilmiştir. Alan W. Fisher, "Ottoman Kamanets - Podolsk" s. 55-83, adlı makalesinde, 1672 yılında yönetiminiz altına geçen bu yörenin, yapılan tahririnin bir incelemesini ve düşünülen yayının ilk ürününü vermektedir. En son tahrirlerden olan bu defterin içinde geçen özel adları ve diğer terimleri anakaynaklara göre işleyen araştırmacı, koyduğu bir taslak harita ile, bölgeleri bulmamıza yol göstermektedir. Bu yörenin daha ne kadar çeşitli defterlerde işlendiği, uzun bir notta (n. 4) belirtilmektedir. Avrupa'daki en uzak Osmanlı toprağı olarak bilinen bu yörenin, devlet tarafından nasıl yönetildiğini açıklığa kavuşturacak çalışmanın bir an önce sonuçlanmasını bekliyoruz. Thomas D. Goodrich "Special information about the New World from the Tarih-i Hind-i Garbi" s. 113-120 adlı makalesinde, uzun zamandan beri üzerinde çalıştığı bu eserin kaynaklarına değinmektedir. 1580 yılında yazılan bu eser Amerika kıtası hakkında Avrupa dışında yazılmış ilk eser olması ve ayrıca İbrahim Müteferrika tarafından da basılan ilk kitaplar arasında olmakla beraber, bir inceleme konusu olmamış, bir tek Zeki Velidî Togan tarafından, yazma bir nüshaya konan not sayesinde zikredilmişti. Şimdi bu makalede haber kaynakları deşilmekte ve bunun da, o tarihlerde İspanya yarımadasından İstanbul'a göçe zorlanan Museviler oldukları ortaya çıkarılmaktadır. Osmanlıca metinleri verilmeyen pasajların İngilizce çevirileri yapılmıştır. Yıllardan beri kitapçı kataloglarında adını gördüğümüz bu kitabın bilimsel bir yayınına sabırsızlıkla beklediğimizi açıklamaktan geri durmuyorum. Rhoads Murphey, çok uzun bir başlık olan makalesinde s. 189-197, İstanbul Başbakanlık Arşivi ile Şam Devlet Arşivi'nde bulunan belgelere göre "göçebe sistemimizi ve siyasetimizi" incelemektedir. Osmanlı devletinin en verimli arazilerinden birisi olan Halep ve yöresi üzerinde çalışmalarını yoğunlaştıran araştırmacı kullandığı malzeme yanında ilk vardığı sonuçları özetlemektedir. Verdiği kaynaklarda önemli bazı eksiklikler göze çarpmakla beraber, en kısa zamanda daha geniş ve ana kaynakları içeren bir çalışmasını beklemekteyiz. "Bir Çek soylusunun 1493 yılında Kutusal Topraklara yaptığı hac ziyareti"ni inceleyen Svatopluk Soucek, s. 233-240, herhangi bir dipnotu vermemektedir. Bununla beraber gerek gördüğü seyahatnâme edebiyatına eğilmiş ve hacının eserinde gördüğü bilgileri, mütehasısı olduğu Piri

Reis çalışmasına bağlamıştır. Bu eserdeki bilgilerin *Kitáb-ı Bahriye* diye tanıdığımız portulana tetabuk ettiğine değiniyor. Margaret L. Venzke, s. 251-264 arasında bulunan uzun başlıklı makalesinde, defterlerde bulunan kayıtların sonuçlarına göre buğday konusuna değinmektedir. Genellikle Şam ve Haleb yörelerini ilgilendiren bu çalışmada, toprak rejimine dair yeni buluşlar bulunmaktadır. Bu saydıklarımızdan başka da araştırmalar, bu cildin diğer sayfalarını doldurmaktadır. Bunlar arasında, "Topkapı Sarayı'ndaki saatler" üzerine bir makale s. 41-54 kaleme alan F. Davis, aramızdan ayrılmıştır.² Edebiyatımızı ilgilendiren çalışmalardan başka, ilk dönem Türk havacılığı üzerindeki makale s. 209-214, ile Peçenekler üzerine yapılan araştırma s. 215-222, alanlarında yeni bilgiler getirmektedir. Katkıda bulunanların kimlikleri ve sayın profesör ile olan ilişkilerine kısaca değinilmiştir (I-II). Böylece, *Archivum Ottomanicum*³ ile *Archivum Eurasiae Medii Aevi* adlı dergilerin de editörlüğünü yapan Halasi-Kun, başarı dolu bilim çalışmalarını sonraki nesillere uzatma şansına sahip nadir kişilerden olduğunu ortaya koymuştur.

Doç. DR. MAHMUT H. ŞAKİROĞLU

² Sayın araştırmacının kaybı, önsöze konan bir notta belirtilmiştir. Baskıda bulunan bir kitabının da adı verilmektedir.

³ İçerdiği kıymetli yazılarla bilim dünyasında tutulan bu dergi, son olarak Almanya'da Harrasowitzs yayınevi tarafından yayınlanmaktadır.